

Anotace rozsudku ze dne 12. října 2012 ve věci č. 43370/04 – *Catan a ostatní proti Moldavsku a Rusku*

Velký senát Soudu jednomyslně konstatoval, že právo stěžovatelů na vzdělání zakotvené v čl. 2 Protokolu č. 1 nebylo ze strany Moldavska porušeno, a poměrem hlasů 16 k jednomu, že bylo porušeno ze strany Ruska. Každému ze stěžovatelů Soud přiznal náhradu nemajetkové újmy ve výši 6 000 eur.

(i) Okolnosti případu

Stěžovatelé (170 moldavských státních příslušníků) žijí v oblasti Podněstří, resp. v Podněsterské separatistické republice (dále jen „PSR“), která se v roce 1990 odtrhla od Moldavska, avšak stále zůstává de iure její integrální součástí. V roce 1991 došlo k násilným střetům mezi separatistickými jednotkami a Moldavskou armádou, přičemž do konfliktu zasáhly sovětské vojenské jednotky, které se přidaly na stranu separatistů.

Instituce PSR přijaly v roce 1992 jazykovou právní úpravu, která stanovila, že moldavština (vedle ruštiny jeden z úředních jazyků) musí v psané formě používat azbuku nikoliv latinku. Na základě těchto ustanovení úřady PSR v srpnu roku 1994 zakázaly používání latinky v podněsterských školách. Posléze byly některé školy pokračující ve výuce latinky uzavřeny či přesunuty do hůře vybavených budov, přičemž bylo jejich financování ponecháno na moldavské vládě.

Stěžovatelé (převážně rodiče dětí navštěvující tyto školy) namítali, že volba vzdělání v moldavštině vedla ke snížené kvalitě výuky jejich dětí. Tato nízká úroveň byla způsobena především nekvalitními školními budovami, dlouhým dojížděním dětí z (do) školy, vandalismem, častými kontrolami školních aktovek nebo zastrašováním (rodičům bylo vyhrožováno ztrátou zaměstnání apod.) Existovala možnost výuky v moldavštině v rámci zbylých škol, avšak psanou formou této řeči byla azbuka. Tato jazyková kombinace není používána ani uznávána nikde na světě a děti by čelily obtížím při získávání vyššího vzdělávání. Stěžovatelé proto namítali zejména porušení čl. 2 Protokolu č. 1 (právo na vzdělání).

(ii) Odůvodnění rozhodnutí Soudu

a) K čl. 1 Úmluvy – jurisdikci žalovaných států

Vláda Moldavska spolu se stěžovateli uvedla, že na území PSR byly nadále přítomny ruské jednotky, které pokračovaly v zamezování vyjednávání mírových dohod a napomáhaly udržovat separatistický režim u moci, který přežíval jen díky financování ze strany Ruska ve formě dodávek plynu a finančních prostředků (platby na penze, příspěvky školám, nemocnicím apod.).

Ruská vláda tvrdila, že události týkající se ozbrojeného konfliktu nesouvisí se stížnostmi stěžovatelů, jelikož neexistuje žádný důkaz, který by prokázal přímý ruský vliv na situaci ve školách. V kritickém období se sice nacházelo na separatistickém území přibližně 2 000 ruských vojáků, ti však zabezpečovali sklad zbraní a podíleli se na mezinárodně dohodnuté účasti mírových sil. Ruská vláda odmítla, že by kdykoliv finančně podporovala separatisty a uvedla, že ruské příspěvky byly plně transparentní a byly míněny jako humanitární pomoc danému území.

Soud nejprve připomněl své rozhodnutí ve věci *Ilașcu a ostatní proti Moldavsku a Rusku* (č. 48787/99, rozsudek velkého senátu ze dne 8. července 2004), ve kterém stanovil, že Podněstří se nachází v moldavské jurisdikci, jelikož dané území náleží dle mezinárodního práva Moldavsku, jakožto suverénnímu územnímu státu, ačkoliv Moldavsko na daném území

nevykonávalo zcela efektivní kontrolu. V průběhu let 2002 až 2004 však spadalo separatistické území také pod jurisdikci Ruska vzhledem ke skutečnosti, že separatistický režim existoval jen díky ruské vojenské, ekonomické, finanční a politické podpoře.

V nynějším případě ruská vláda nedodala žádné důkazy, které by prokázaly, že předchozí zjištění nejsou věrohodná. Naopak skutečnost, že Rusko stále nepřemístilo sklad zbraní nacházející se na separatistickém území, ačkoliv se k tomu zavázalo na mezinárodní úrovni, nasvědčuje závěru, že pokračuje v podporování separatistického režimu. Soud dodal, že obyvatelstvo Podněstří bylo závislé na finanční a ekonomické pomoci Ruska, což ruská vláda nepopírala. Soud proto rozhodl, že stěžovatelé spadali v rozhodném období také do jurisdikce Ruska.

b) K tvrzenému porušení čl. 2 Protokolu č. 1

Ohledně odpovědnosti Moldavska Soud konstatoval, že moldavská vláda nepodporovala separatistický režim a přijala všechna možná opatření, aby znovu převzala kontrolu nad separatistickým územím. Moldavsko vyvinulo značné úsilí, aby stěžovatelům pomohlo (financování platů učitelů, opravy budov, doprava dětí do škol apod.) Soud proto dospěl k závěru, že Moldavsko přijalo dostatečná a přiměřená opatření, která měla za cíl nejen znovu nastolit kontrolu nad separatistickým územím, ale také zajistit stěžovatelům právo na vzdělání. Soud tak uzavřel, že Moldavsko neporušilo čl. 2 Protokolu č. 1.

Ohledně odpovědnosti Ruska Soud připustil, že žádný důkaz přímého ruského vlivu na situaci ve školách neexistuje. Nicméně v souladu se svou předchozí judikaturou Soud rozhodl, že Rusko vykonávalo nad Podněstřím účinnou kontrolu, tudíž nebylo nutné prokázat, zda existovala přímá ruská kontrola jazykové a školské politiky v dané oblasti. Rusko bylo zodpovědné za porušení práva stěžovatelů na vzdělání, jelikož PSR existovala jen díky pokračující ruské vojenské, ekonomické, finanční a politické podpoře. K porušení čl. 2 Protokolu č. 1 ze strany Ruska proto došlo.